

TAHRİP EDİLEN ESKİ ESERLER SERİSİ
LUTFÜ EFENDİNİN MEZARI

Fazıl AYANOĞLU

İstanbul'da eski eserlere karşı yapılan saygısızlık son haddini bulmaktadır. Bir taraftan çeşme ve namazgâhların tahrip edilerek dümdüz edilmesi ve diğer taraftan mezarlık ve türbelemize karşı revâ görülen tecâvuzun âdi birer vak'a gibi sayılarak ehemmiyet verilmeyişi hepimizi üzmektedir.

Lutfi efendi'nin rumî 1325 târihinde ölmesi üzerine, Sofu'lar'da Şeyh Ekmelüddin Tekkesi mezarlığına gömül müştür. Bundan uzun bir zaman önce tekke binası "Sarıgüzel Semt Ocağı" namı altında kullanılmakta iken Ocak Başkanı ve Maliye Kazanç Tetkik ve itirazat Komisyonu memuru İbrahim Karadayı zamanında kışın odununu temin etmek için mezarlıktaki ağaçları kesmeye başlamışlardır. Bu arada düşen büyük bir dal, Lutfi efendi'ye ait mezarın baş ve ayak taşlarını kırmış ve bu sırada mekânsız bir köpek de bu mezarın üzerinde yuva yapmış ve doğurduğu yavrularını bu mezarın üzerinde büyötmeye başlamıştır. 1 No. lu resimde köpek yavruları ve 2 No. lu resimde Lutfi efendi'nin kırık mezar taşı görölmektedir.

Lutfi efendi'nin mezar kitâbesi

هو الحى الباقي

بر عصر لى عمرى نى كسب كماله صرف ايدوب

هر رنده مظهر اولشيدى بحق حرمته

ايلسه شايان دو عالم سرفرو تاريخه

ال چكوب زم فنادن كيتدى لطفى جنته

صدور عظامدن وقمه نويس دوات

احمد لطفى افندى روح چون

رضاء الله تعالى الفاتحه 1325

Hüvelhayyülbaki

Bir asırlık ömrünü kesbi kemale sarf edüp

Her birinde mazhar olmuşıdı bi hakkı bihakkın hürmete

Eylese şayan dü âlem serfüru tarihine El çeküp bezmi fenadan gitti Lutfi cennete

Sudur-ı İzamdan vak'a nüvis-ıdevlet

Ahmed Lutfi efendi ruhiyçün

Rızaen lillahî teala elfatiha

LUTFİ EFENDİ'NİN HÂL TERCÜMESİ :

Lutfi efendi İstanbullu ve mevlevî olup muhtelif memuriyetlerde bulduktan sonra (1250) hicrî 1834 Milâdi târihinde Tıbb'ye mektebi edebiyat muallimliğinde ve Tıbbiye mektebi azalığında, (1281) 1864'de matbu'at nezâretinde bulunmuş, (1282) 1865 yılı sonlarında vak'anüvis olmuştur. Bu, memuriyetin yirmisekizincisidir.

ESERLERİ :

1 — 12 cilt Devlet-i Aliyye Târihi

2 — Matbu' divanı

3 — Robenson tercümesi

4 — Tefhim-i Muallim nâmiyle Tâlim ül-Mütaallim tercümesi

- 5 — (1281) 1864 vakayî'ini câmi tarihçe
 6 — Dört yıllık takvim hülâssalarından mürekkep târihçe
 7 — 53,000 kelimeyi hâvi Lûgat-ı Kamus'dan ibârettir.

AYNALI ÇEŞME :

(İSMAİL PAŞA ÇEŞMESİ)

Bu çeşme Beyoğlunda İngiliz Sefaretinin Haliç tarafında Beşir Fuad Sokağı ve eski (Deve Meydanı Caddesi) ile Arslan sokağının birleştiği köşede idi. Bu muhteşem çeşmenin eni 4 metre, yüksekliği 5-6 metre tahmin edilebilir. Kitâbesi güzel bir tâlik kalemle yazılmış ve şâiri Sünbülzâde Vehbî'dir. Çeşme kemerinin iki tarafındaki tezyinat ve yine bu kemerin iç kısmındaki süslemeler ve ön kısımdaki estelakditler ile ve bütün ihtişamıyla büyük bir âbide olduğu görülmektedir. Son târih mısra'ına göre (1145) 1732 târihinde yapılmış ve 1942 târihinde İstanbul Belediyesi tarafından yıktırılmış ve başka bir yere yapılmak üzere Altıncı Belediye Dairesine nakledilmiş olduğu söylenmiş ise de bugüne kadar yirmisekiz yıl geçmiş olduğu halde yapılmadığı anlaşılmıştır. Çeşmenin yerine bir manav barakası yapılmış ve halâ orada o baraka mevcuttur.

İsmail Paşa, Yeniçeri olup Ocak'da yetişmiştir. (1144) 1731 târihinde Yeniçeri ağası, (1145) 1732'de vezirlik'le Rumeli Vâlisi İnebahtî muhafızı, (1147) 1734'de Diyarbakır vâlisi, (1148) 1735'de Sadrîâzam olmuş ise de iki ay yedi gün sonra azl ve Sakız'da ikamete memur edildi. (1151) 1738'de orada öldü. Çeşmenin Kitâbesi

اشة از جمہ بواب و تابی اجرا ایلدی
 ضابط بکتاشیان سرچشمه جود سخا
 یعنی اسماعیل پاشا کیم وجود پاک کبدر
 آب روی اهل دولت بدل و احسان و عطا

اوادی تاریخه سزار خبر جاری وهیبا

1145 وقف اسماعیل پاشا چشمه داجوبنا

İşte ezcümle bu ab ü tabi icra eyledi
 Zâbit-i beкташыян serçеşme-i cûd-ı seha
 Yani İsmail Paşa kım vücud-ı pâkidir
 Âbırûyî ehl-i devlet adl-ü ihsan ü ata
 Oldu târihe seza bir hayr-ı câri Vahbiya
 Vakf-ı İsmail Paşa. Çeşme-i dâcu bina

1145

AHMET EFENDİ TÜRBESİ :

Ahmet Efendi Türbesi, Eyyüp Cami'i şadırvan kısmında kadınların abdest aldıkları mahalledir. Kesme taşdan yapılmış olan türbenin kapısına geçirilen levha üzerinde (Genel Elektrik) yazılıdır. Bu kapının yanında geniş parmaklıklı pencerenin üst tarafında soba deliği görülmektedir. Türbe kapısının üzerinde şu kitâbe yazılıdır:

شرف بخش زمین باغ عالم هنر بر کامل
 مثال سایه مهر جهانتاب اولدی نابدید
 چکوب کندی الن از هار کلشن دنیادن
 بقایه یعنی کم یوسف افندی زاده انا
 او عالی شانہ اوادی تحتہ تابوت منزاسکاه
 او اورکن زمر عرفانه نشات انکیز و روح افزا
 سر آمد ایدی حسن خاقله کلزار دهر البحر
 کلامن جوهر زبینه ایتمشدی انک مولا
 خدا یاقبرینی تابنده ایله نور رحمتہ
 بهشتی شوق ایله سیر ایلسون اول ذات بی همتا
 دعا ایدوب نجی ایدیدی بر تاریخہ مستنا
 قبلہ احمد افندی لاله زار جنتی ماوی

سنة 1138

“Şerefbahş-ı zemîn bağ-ı âlem-i hüner
 bir kâmil
 Misal-ı sâye-i mihr-ı cihan tâb oldu
 nâbedid
 Çeküp gitti elin ezhar-ı gülşen-i zib-ı
 dünyadan

Bakaya yâni kim, Yusuf Efendizâde-i
dâna

O âlîşana oldu tahta tâbut menzilgâh
Okurken bezm-i ırfana neşatengiz ü
ruhefza

Serâmed idi hüsnü hulkiyle gülzar-ı
dehr içre

Kelâmın gevher-i zibende etmişti anın
Mevlâ

Hüdaya kabrinî tábende eyle nur-ı
rahmetle

Behiştî şevk ile seyreylesun ol zat-ı bî
hemtâ

Duâ edip Nectba dedi bir târîh-i
müstesna

Kıla Ahmet Efendi lâlezar-ı Cenneti
me'va"

Sene 1138

Yukarıda görülen resim ve kitâbe-
den anlaşılıyor ki bu türbede yatan Yu-
suf Efendizâde Ahmet Efendi ve bulun-
duğu devrin kıymetlin insanlarından
biridir. (1138) 1725 târihinde ölmesi
üzerine kendisine hususî olarak yapılan
bu türbeye gömülmüştür, ve resimleri
tarafımdan 35-40 yıl önce çekilmiştir.
Belediyenin bu târihten önce türbeyi
işgal ettiği anlaşılmaktadır. Bu gibi ta-
biî vakıflardan bulunan bir türbenin,
kullanılmak üzere Vakıflar idaresi ta-
rafından verilmesine imkân ve ihtimal
yoktur. Bu affedilmez bir cürümdür.

CAFER ABAD TEKKESİ :

Yukarıda "1" No. lu resimde Süt-
lüce'de Elif Efendi sokağında "Şahku-
lu" diğer adı "Câferâbad" tekke binası
ve yan tarafında mezar taşları başaşğı
toprağa sokulmuş ve önlerine tel geçi-
rilmiş bir vaziyette görülmektedir. "2"
No. da, bu resimlerden birinin daha ya-
kından tesbit edilen vaziyetidir. "3"
No. lu resim ise, Derviş Ali'nin tâlik
hatt ile yazılmış kitâbesidir.

Türk târihinin ayrı ayrı şubelerini
yakından alâkadar eden Türk mezar

taşlarına karşı yapılan tecavüzler yuka-
rıda resimlerde görülmektedir. Bu
çirkin hareketleri yapan, Eyyüp Feshâ-
ne fabrikasında çalışan Nedim adında
birisidir, ve bu adam sonra ölmüştür.
Bahçe haline getirilen bu mezarlıkla
hiç kimse alâkadar olmamış ve yapılan
ikazlar da bir tesir göstermemiştir.
Sonra bu taşlar yok olmuştur.

CAFERÂBAD TEKKESİ :

Bu tekke dört yüz küsur yıl önce
tâmir muhtac olduğu zaman, Tâcizâde
Tevkiî Câfer Çelebi tarafından tâmir ve
ihya edildikten sonra "Câferâbad" adını
almıştır.

Okmeydanının hududu ile ilgili fer-
manlar (Câferâbad) ve (Tevkiî Câfer
Çelebi menzili) gibi kayıtlar, Câfer Çe-
lebi ve Okmeydanı hakkında bilgi ver-
mektedir.

Câfer Çelebi, Fâtih, Bayezit devir-
lerinde yaşamış ve Yavuz Sultan Se-
lim'e Tevkiî olmuş ise de yine S. Selim
tarafından idam edilmiştir. İdam se-
bebi şudur : Sultan Selim, Çaldıran
seferinde askeri ayaklandırıanların ba-
şında Câfer Çelebi ile Yeniçeri ağası
Osman Ağa'nın bulunduğunu zannede-
rek soruşturmaya lüzum görmeden iki-
sini de yok etmiştir. Fakat çok geçme-
den Padişah Sultan Selim: "Saltanatı-
mız iki büyük zâtın varlığına medyun-
dur, bunlardan biri Sinan Paşa'dır,
ihtiyarlığı zamanına rastladık, ikincisi
Câfer Çelebi'dir, kendi elimizle kıydık,
demek suretiyle hatâsını anlamış ve
pişma nolduğunu açıklamıştır.

Câferâbad Tekkesi, birçok yangın
geçirdikten sonra yeniçerilerin ortadan
kaldırıldığı (1241) 1825 târihinde Bek-
tâşilerin yeniçerilerle alâkalı olması
sebebiyle bu tekke yıktırılmış ve şeyhi
de sürülmüştür. (1) No. lu resimde
görülen bina bugün yoktur. Kanunî
Sultan Süleyman istirahat muhtac ol-
duğu zamanlar bu tekkeye gelir, bir za-
man burada kalırmış.

1. "921" 1515 tarihinde olmuş ve Câfer Çelebi, Fâ-
tîh Çarşamba'da kendi camii harimine gömülmüştür.

**DERVİŞ ALİ'YE AİT MEZAR
KİTÂBESİ**

هوالباقی

سرور آ کهدلان و واقف سرفنا
مردمبدان تجرد حضرت دروش علی
ترک اسباب جهان ایتدی مانند مسیح
..... ترک و تجرد ده سیاحتله ولی
کشت ایدوب اقطار عالمیده چو خورشید
فلك

پرتو عرف نیله طبعی اولنججه نجبلی
جان اتوب کیتدی بقا اقامنه سیاح اولوب
قالبرو حک دخی ترک ایلینجه اول ولی
سویله بر مصرع غرا ایاه تاریخی

عالم عقبا ده بولدی مطلبین دروش علی

سنة 1137

Server-i âgeh-dilan ü vakıf-ı sırr-ı Fena
Merdi-i meydan-ı tecerrüd Hazret-i
Derviş Ali
Terk-i âsiyab-ı cihan etti mânend-i
Mesih

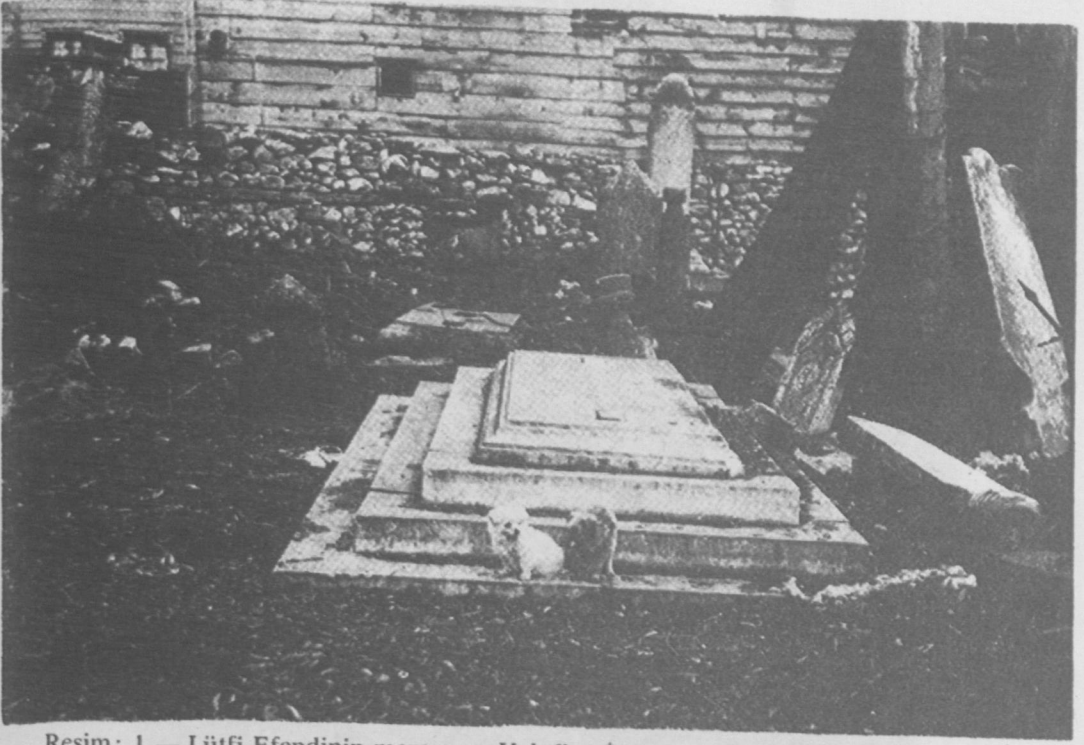
..... tek ü tecerrüdde seyahatla Veli
Kest edip aktarı âlemi de çu hurşid-i
felek

Pertev-i irfan ile tâbi olunca münceli
Can atup gitti baka iklimine seyyahı
olup

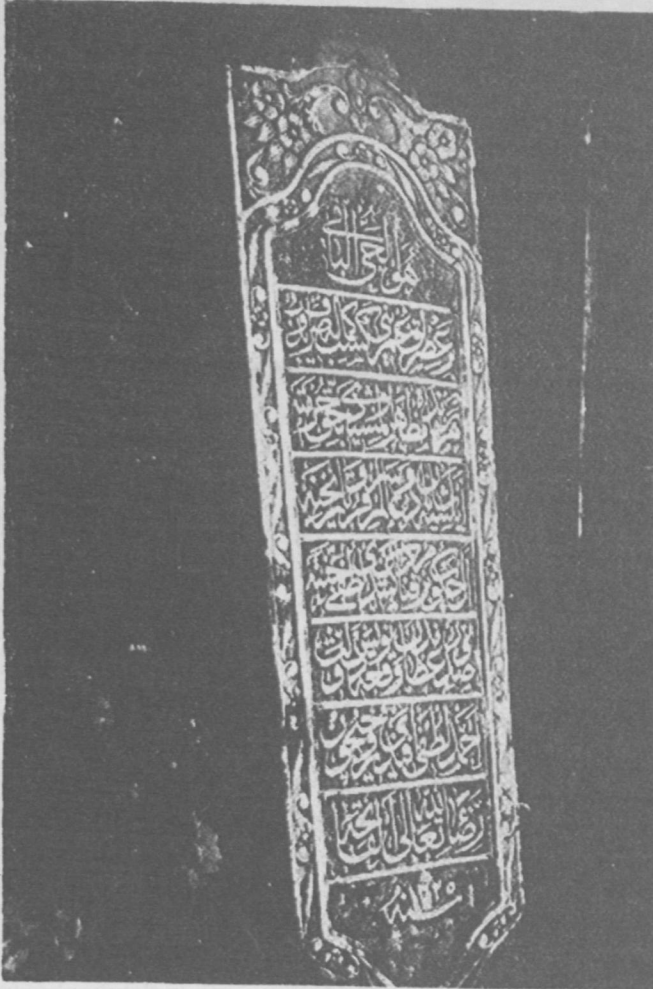
Kalıb-ı ruhun dahi terkeyleyince ol veli
Söyledim bir mısra'-ı garra ile târihtni
Âlem-i ukbâda buldu matlabın Derviş
Ali

1137

1. Bu mısra'nın baş tarafı kırıktır.

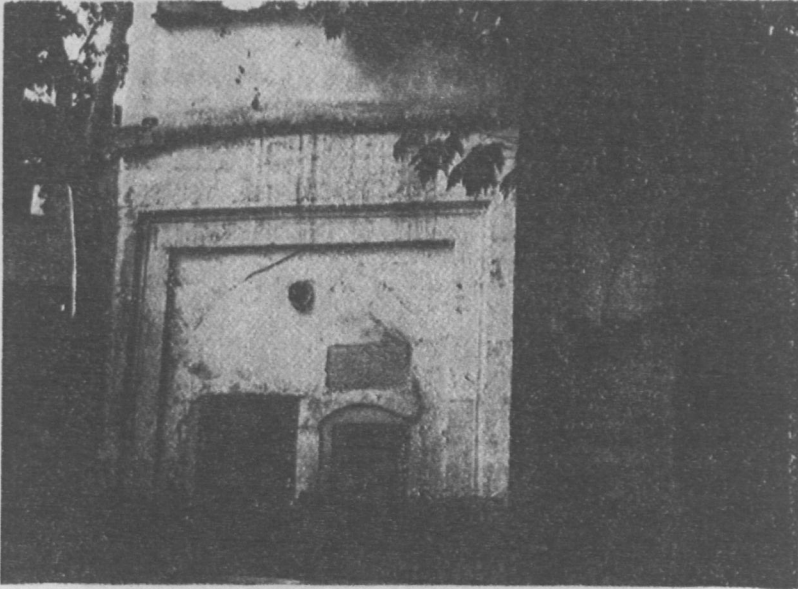
Resim: 1 — Lütfi Efendinin mezarının Vakıflar İdaresi tarafından tamir edilmeden önceki hali.

Resim: 2 — Lütfi Efendinin kırılmış mezartaşı

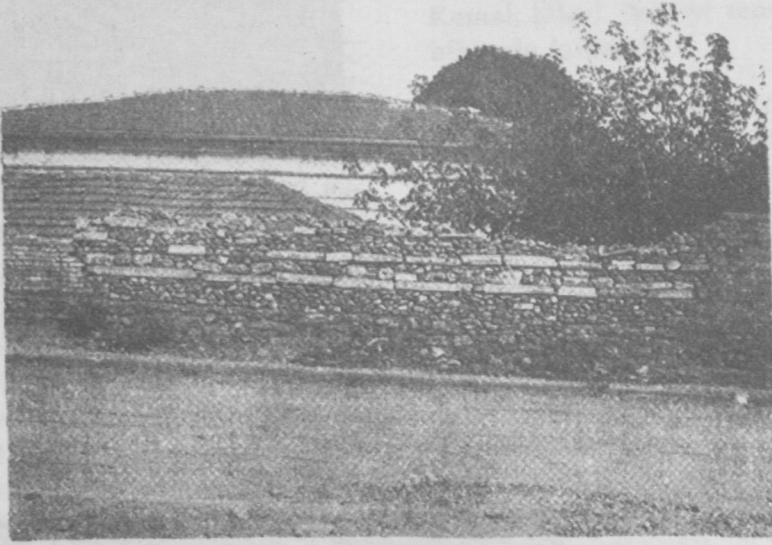
Resim: 3 — İsmail Paşa Çeşmesi

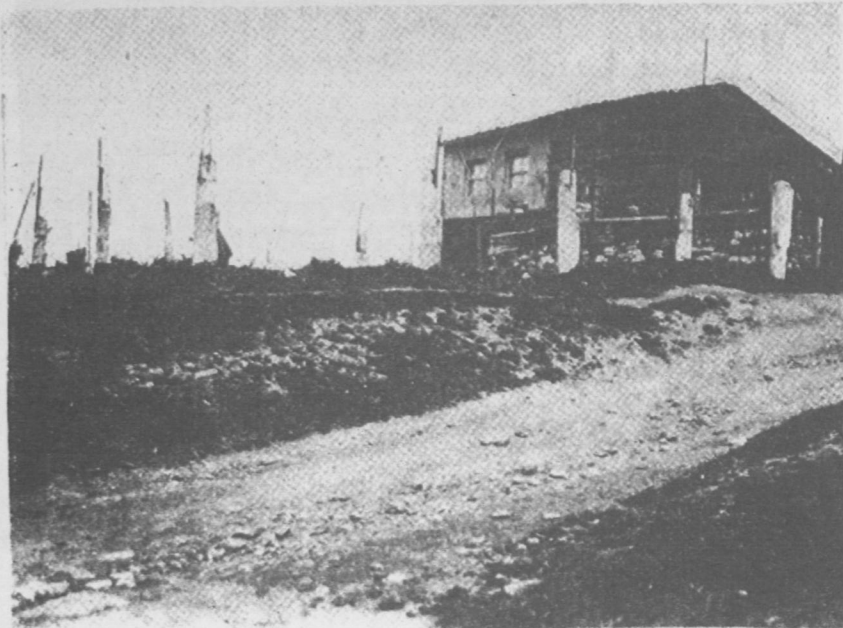
Resim: 4 — Eyüp Camii avlusundaki Yusuf Efendizâde Ahmet Efendi türbesi. Bugün elektrik işlerinde kullanılmaktadır.

Resim: 5 — Yusuf Efendizâde Ahmet Efendi türbesinin kitabesi

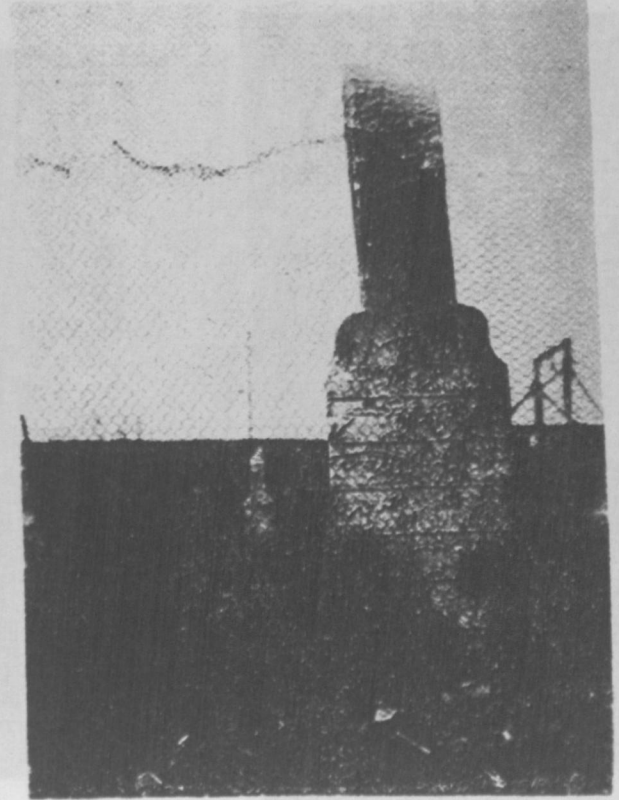
Resim: 6 — Gümüş Suyu Hastahanesinin kuzey duvarında kullanılan mezar taşları.

Resim: 7 — Cafer âbâd tekkesinin otuz yıl önceki hali

Resim : 9

Resim : 8

Cafer-âbâd tekkesi avlusundaki mezar taşları. Ters çevrilmiş ve tellerle avlu çevirmede kullanılmıştır.